

ANMELDELSER

Forskningsformidling af den tyske kulturhistorie

Anna Sandberg og Detlef Siegfried (red.):

Tysk kulturhistorie. Fra 1648 til i dag.

Gyldendal, 2012. 488 sider, 399 kr.

364 år på 444 beskrevne sider samt dertilhørende noter, læseanvisninger og et navne- og begrebsregister. Det er den omfangsmæssige ramme for det projekt, adjunkt Anna Sandberg og professor Detlef Siegfried, der begge er repræsentanter for tyskfaget på Københavns Universitet, har givet sig i kast med som redaktører af antologien *Tysk Kulturhistorie. Fra 1648 til i dag*. I antologien leverer en række specialister fra Københavns Universitet, Syddansk Universitet og RUC inden for det brogede felt, der benævnes tysk 'kulturhistorie', hver deres individuelle bidrag til en sammenhængende skildring af kontinentets hjerte inden for det angivne tidsrum. Enhver kan sige sig selv, at man inden for et så begrænset råderum umuligt kommer hele vejen rundt i den såkaldte 'kulturhistorie'. Noget må uvægerligt gå tabt, når man kaster sig ud i et så omfattende formidlingsprojekt; *cuts must be made*, og sådanne er tydeligvis blevet foretaget ved udarbejdelsen af denne udgivelse. Dette vilkår er ikke i sig selv et problem, men er alligevel interessant, fordi de snit, man har valgt at foretage viser noget afgørende om det anliggende, der ligger bag værket samt om den interesse-mæssige rammesætning fremstillingen er forfattet under, nemlig det i sig selv mangetydige – og svært håndterbare – begreb *kulturhistorie*. Jeg fokuserer i det følgende på redaktørernes indledning, der med sin præsentation af et særligt kulturbegreb sætter scenen for de følgende bidrag og forholder mig så til sidst til værkets overordnede formidlingsmæssige anliggende.

I redaktørernes indledning, hvor de to giver deres bud på både, hvad der skal forstås ved "tysk kultur" – hvortil jeg vender tilbage i det følgende – samt hvad der i denne bog menes med "kulturhistorie", anføres det, at man i sin anvendelse af dette begreb tager afsæt i Max Webers kulturbegreb og således orienterer sig mod "alt det,

som mennesker tilskriver mening” og som ”ikke [eksisterer] »objektivt«, men skabes subjektivt” (s. 9). Inden for dette (antropologiske) kulturbegrebs rammer hedder det videre, at man primært koncentrerer sig om ”tre områder”, nemlig ”hverdags- og populærkultur, politisk kultur og kunst” (s. 9). Herpå uddybes det, hvad der er at forstå ved disse begreber, nemlig:

Med hverdags- og populærkultur menes livsstile, familieliv, sædvaner og traditioner, men også religiøsitet og uddannelse, mediernes udvikling, sport og turisme. Politisk kultur omfatter den statslige repræsentation, erindringspolitik, den skiftende participations- og diskussionskultur og de store debatter om politiske stridsspørgsmål, ledende forestillinger og værdier. Og endelig det, som traditionelt forstås under »kultur«: den kunstneriske tolkning og udformning af verden gennem litteratur, billedkunst, film, musik, teater, museum, design, arkitektur (ibid.)

Hvortil kommer en ambition om på alle tre områder at ”inddrag[e] idéhistorien og fremstille[e] den i vekselvirkning med politik og samfund: filosofiske, litterære og sociologiske strømninger og debatter” (ibid.). Det drejer sig med andre om ”das Ganze”, om hele den tyske misere over 364 år. At idéhistorien – i øvrigt endnu et mangetydigt begreb – er noget, man har lagt sig an på løbende at ’inddrage’ og altså ikke behandle som et selvstændigt eller centralt genstandsfelt i behandlingen af den tyske kulturhistorie, er et snit, der træder frem i de enkelte bidrag, hvor i hvert fald filosofi-historien (i de fleste bidrag) snarere tangeres sporadisk end egentlig drøftes. Man kunne her have valgt anderledes og tilkendt filosofien og åndshistorien i almindelighed en større plads i en skildring af et land, der opviser en mangfoldig og ingenlunde kedelig eller entydig historie inden for dette område af (kultur)historien. Det er forfatterne naturligvis klar over, men har altså valgt anderledes og holder sig til udfoldningen af en kulturhistorisk fortælling i overensstemmelse med den ifølge forfatterne i dag dominerende ”ikke-eksklusive[e] opfattelse af kultur” og et ”ikke-normativt kulturbegreb” (s. 9), i hvilken »finkulturen«, som dannelsesborgerskabet – med redaktørernes ord – ”brugte til at afgrænse sig fra andre grupper i samfundet” (s. 8) *ikke* prioriteres. Altså et antropologisk kulturbegreb, hvor kultur forstås i et gensidigt afhængighedsfor-

hold med det, der benævnes ”samfundsmæssige forandringer” (s. 10). Man kunne måske også kalde en sådan historisk skildring for tysk *social*historie.

Hvad angår dette *tyske*, som man med antologien har sat sig for at formidle kendskab til, betoner forfatterne, at der, som det vist allerede er klart ud fra det ovenstående, er tale om ”en bred forståelse af det, der kaldes kultur” (s. 8). Man vender sig altså bort fra det, der kaldes, ”et normativt kulturbegreb” og betoner, hvordan den tyske kultur ikke anskues som noget nationalt, ensartet og afgrænset, men derimod ”så vidt muligt [betragtes] i dens europæiske og globale sammensathed” (s. 10). Der gives – således en afsluttende betragtning i indledningen – ikke nogen ”stabil »tysk identitet«, ej heller [...] en klart afgrænset »tysk kultur«” (s. 15). Undervejs i denne begrebsmæssige drøftelse indføjes det med et lille svirp til den borgerlige kulturkamp i Danmark, at et sådant fleksibelt kulturbegreb ikke har sat sig igennem med samme styrke ”i de europæiske samfund” samt at det, at man i Tyskland ikke har nogen ”statsligt fastlagt kanon [...] måske vidner om en bredere tysk kulturforståelse” (s. 9). En antydning der dog ikke uddybes yderligere, men som åbenbart skulle med.

Der er, som allerede anført, i udgangspunktet tale om en formidlingsbog, der, som det hedder i pressemeddelelsen på Gyldendals hjemmeside, tænkes at give ”den alment interesserede læser et samlet billede af den tyske kultur fra trediveårskrigen til i dag”. Der lader dog ikke til at være fuldstændig enighed mellem de enkelte bidragsydere om værkets karakter. På de enkelte forfatters publikationsfortegnelser mødes man således af et ret broget billede; nogle har anført bogen som *peer reviewed* forskning, andre blot som forskning og andre igen som formidling. I bogens kolofon anføres det, at værket er fagfællebedømt. At jeg overhovedet nævner denne mangfoldighed af vurderinger af egne bidrags karakter, skyldes, at denne usikkerhed i forhold til, hvilken bog der er tale om, også er at spore i mange af bidragene. De fleste steder er der ganske tydeligt tale om en formidlingsbog, der netop er henvendt til den alment interesserede læser; andre steder er det derimod mindre tydeligt, hvem adressaten er. Et eksempel på denne manglende afklaring er, at værkets oversættelsespraksis ikke er ensartet, idet man i nogle bidrag oversætter tyske citater og i andre lader dem stå i deres ube-

rørte, germanske oprindelig. Det er jo desværre langt fra alle alment interesserede, danske læsere, der i dag har læsefærdighed i tysk, hvorfor citaterne for læselighedens skyld gennemgående burde havde været oversat til dansk. Hvis altså der er tale om en formidlingsbog. Endnu et eksempel på denne uensartede praksis bidragene imellem: i sit kapitel "Fra Trediveårskrigen til Sturm und Drang. 1648-1789" omtaler Michael Harbsmeier, hvordan humanisten Johann Bernhard Basedow var "dybt påvirket af Rousseau og hans *Émile*". (s. 38), men gør dette uden at introducere læseren nærmere for Rousseau og hans pædagogiske projekt. Det konstateres blot, at Basedow modsatte sig "udenadslæren og den korporlige tugtelse til fordel for elevernes egne sansninger, erfaringer og kropslige udfoldelser" (ibid.) Læseren forudsættes altså bekendt med Rousseaus position, idet Harbsmeier uden optakt går direkte til beskrivelsen af *receptionen* af denne position i Tyskland. På den anden side kan man støde på bidrag, hvor opklarende bemærkninger om begreber og sammenhænge bliver endda meget pædagogiske. En større ensartethed ville have gjort det nemmere at finde ud af, hvem denne almindelige læser egentlig er, der skal kaste sig over den fagfællebedømte forskningsformidling.

Hermed skal det ikke være sagt, at bogens mange bidrag ikke er både interessante, informative og velskrevne; det er mange af dem så vist, og de vil ganske givet kunne finde anvendelse som undervisningsmateriale. En større klarhed omkring anliggendet og beretigelsen havde dog gavnet værket som helhed. Dertil kommer, at jeg personligt endnu ikke er helt overbevist om det antropologiske kulturbegrebs primat. Måske jeg bare er for gammeldags og endnu klynger mig til dannelsesborgerskabets selvafstivende kulturelle praksis.

Johan Christian Nord